

Załącznik Nr 17 - Diagnoza dotycząca zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w województwie łódzkim

Diagnoza dotycząca zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w województwie łódzkim - październik 2017 r.

Celem niniejszego dokumentu jest analiza w układzie przestrzennym i czasowym zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w regionie łódzkim. **Wnioski z przeprowadzonej analizy mogą stanowić podstawę do ukierunkowania interwencji podejmowanych w ramach projektów realizowanych w oparciu o Działanie X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3” RPO WŁ 2014-2020.** Ponadto przedmiotowa analiza ma na celu zapewnienie jednolitego podejścia do działań w ramach priorytetu inwestycyjnego 8iv.

Opieka nad dziećmi do lat 3 w dokumentach strategicznych i polskim prawie

Aktywizacja zawodowa pracowników, poprzez umożliwienie im godzenia życia zawodowego i prywatnego, jest postrzegana jako jeden z ważniejszych priorytetów polityk rozwojowych na szczeblu regionalnym (**Działanie X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3” RPO WŁ**), krajowym (w szczególności cel I.4 „Rozwój Kapitału Ludzkiego” w *Strategii Rozwoju Kraju 2020*) oraz europejskim (priorytet „Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu, wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną w strategii „Europa 2020”).

Założenia polityki opieki nad dziećmi do lat 3 zapisane są w **Ustawie o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3** z dnia 4 lutego 2011 r. z późn. zm. W jej myśl, opieka nad dziećmi w wieku do lat 3 może być organizowana w formie żłobka lub klubu dziecięcego, a także sprawowana przez dziennego opiekuna oraz nianie.

Miejsca opieki nad dziećmi do lat 3 w województwie łódzkim

Z danych statystycznych¹ wynika, że w regionie znajduje się 98 żłobków, 29 klubów dziecięcych i 23 dziennych opiekunów (dane na 31 grudnia 2016 r.). Oferują one łącznie 5 111 miejsc opieki (z czego 4 480 – w żłobkach, a 516 – w klubach dziecięcych), z których korzysta 5 140 dzieci (por. tab. 1). W stosunku do wcześniejszych danych, proces użłobkowania regionu postępuje, ale zarazem istnieją ogromne potrzeby w tym zakresie. Na dzień 31 grudnia 2016 r. **144 gminy nie posiadało żadnej placówki opieki nad dziećmi.** Dwa lata wcześniej liczba ta wynosiła 149.

¹ Źródła: GUS, BDL, dostęp 24.10.2017 i Urząd Wojewódzki w Łodzi, *Wstępne dane ze sprawozdania OP-3*, udostępnione 25.10.2017.

Tab.1. Liczba placówek, miejsc opieki nad dzieckiem w wieku do lat 3, dzieci przebywających w placówkach w województwie łódzkim w 2016 r. (na koniec okresu sprawozdawczego, tj. na 31.12.2016)

	Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba dzieci objętych opieką
Żłobki	98	4 480	4 684
Kluby dziecięce	29	516	456
Dzienni opiekunowie	23*	115**	0*
Ogółem	150	5 111	5 140

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BLD i Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi

*Dane Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi

**Przyjęto, że pod opieką dziennego opiekuna zgodnie z Ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 może przebywać maksymalnie 5 dzieci, stąd potencjalna liczba miejsc 115.

Według Urzędu Wojewódzkiego w Łodzi² na dzień 30 czerwca 2017 r. w regionie funkcjonowało 97 żłobków i 43 kluby dziecięce, które zapewniały odpowiednio 4580 i 790 miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Połowa z nich tworzona jest przez gminy. Znaczący postęp odnotowano w zakresie upowszechnienia korzystania z opiekuna dziennego. Na koniec czerwca br. w województwie 36 osób zarejestrowanych było jako opiekunowie dzienni. Pod ich opieką pozostawało 94 dzieci.

Według sprawozdań gmin, na koniec czerwca br. istniały znaczące niezaspokojone potrzeby w zakresie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. W żłobkach brakowało 1103 miejsc, 116 miejsc w klubach dziecięcych, a 30 miejsc – u opiekunów dziennych. 1/3 niezaspokojonego „popytu” wynikał z list rezerwowych.

Liczba dzieci w wieku do lat 3 w województwie łódzkim

Według danych GUS w 2016 r. w województwie łódzkim zamieszkiwało 66 995 dzieci w wieku do lat 3 (por. wykres 1), z czego 60% w mieście. Z prognoz demograficznych GUS wynika jednak, że liczba dzieci w wieku żłobkowym (0-2 lata) w województwie łódzkim będzie maleć (por. wykres 1). Jest to efektem niekorzystnej sytuacji demograficznej regionu³. Województwo łódzkie notuje jeden z najniższych przyrostów naturalnych w skali kraju, w rezultacie czego liczba mieszkańców systematycznie maleje⁴. Jest to wynikiem długotrwałego spadku liczby urodzeń i niskiego natężenia urodzeń, co oznacza, że w wiek prokreacji wchodzi coraz mniej liczne roczniki.

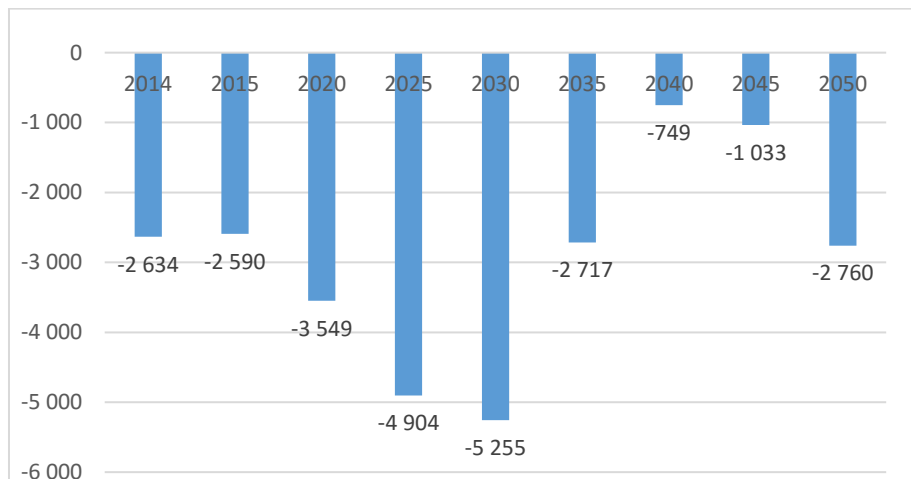
² Urząd Wojewódzki na koniec każdego półrocza przygotowuje sprawozdanie z wykonania zadań z zakresu opieki nad dziećmi do lat 3 i przesyła je do Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. Sprawozdanie zbiorcze (OP-3) powstaje w oparciu o sprawozdania przesłane przez gminy na podstawie danych uzyskanych od placówek opieki nad dziećmi do lat 3.

³ Zob. także Łódzkie Biuro Planowania Przestrzennego, *Roczny raport z realizacji Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020*, grudzień 2013, s. 16 i nast.

⁴ Urząd Statystyczny w Łodzi, *Ludność, ruch naturalny, migracje w województwie łódzkim w 2016 r.*, Łódź, 2017, s. 10.

Ciekawą tendencją jest wzrost liczby dzieci w wieku żłobkowym na obszarach wiejskich. Wynika on z nałożenia się dwóch zjawisk. W ostatnim czasie spada liczba ludności regionu mieszkająca w miastach a zwiększa się populacja ludności wiejskiej⁵. Ponadto, skala ujemnego przyrostu naturalnego jest zdecydowanie mniejsza na obszarach wiejskich niż w miastach – w 2016 r. wskaźnik przyrostu naturalnego (na 1000 mieszkańców) na obszarach wiejskich w województwie wynosił minus 2,21 promila, podczas gdy w miastach minus 3,44 promila⁶.

Wykres 1. Zmiana stanów dzieci w wieku 0-2 lata w latach 2014-2050 w województwie łódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, *Prognoza ludności na lata 2014-2050*, Warszawa 2014.

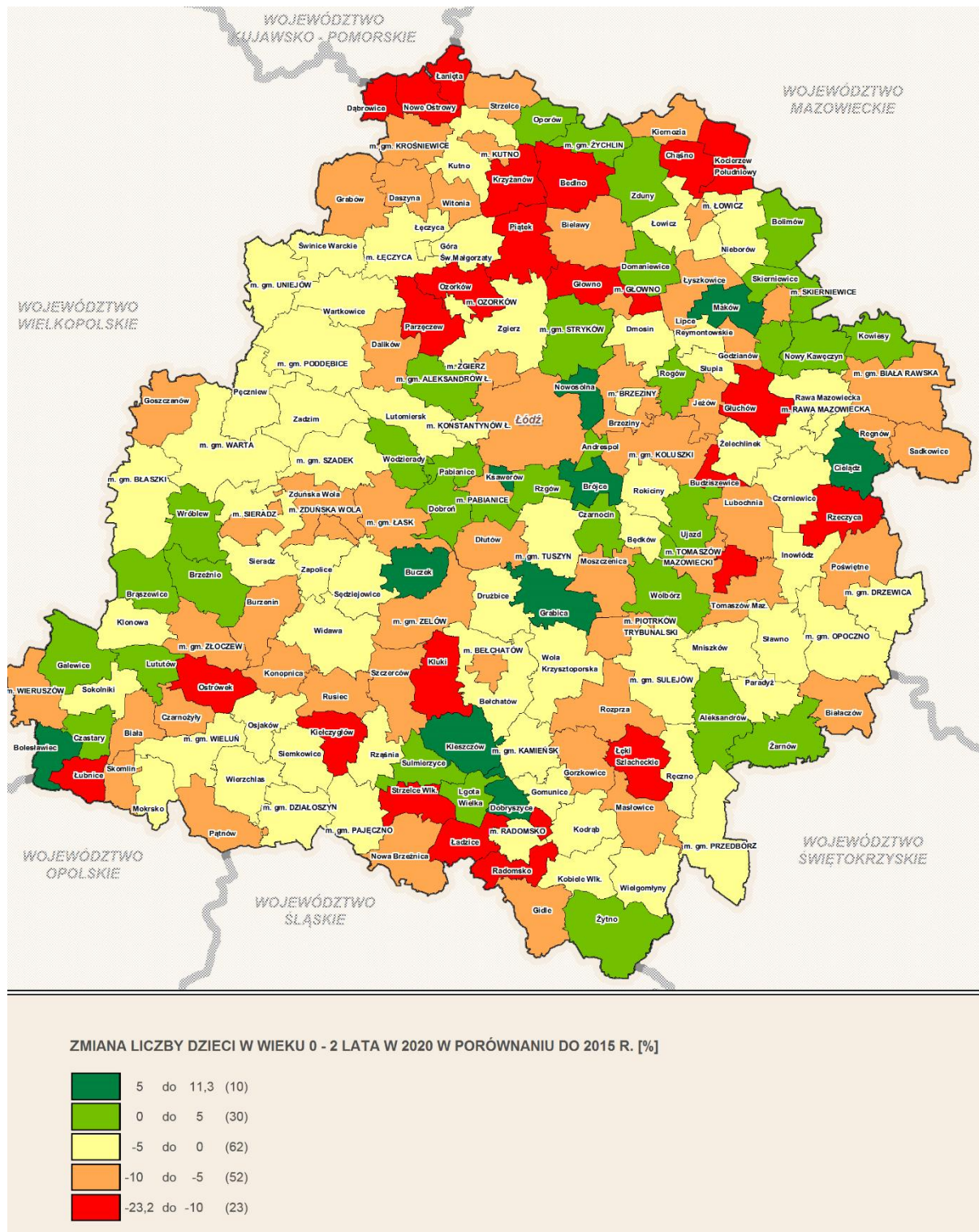
Mapa 1 pokazuje procentową zmianę liczby dzieci w wieku żłobkowym na poziomie gmin na przestrzeni lat 2015-2020. Jej analiza pozwala stwierdzić, że w większości gmin województwa łódzkiego liczba dzieci w wieku 0-2 lata w badanym okresie spadnie, choć nie sposób doszukać się żadnych prawidłowości w ujęciu przestrzennym. **W skali całego regionu przewiduje się, iż do końca 2020 r. (w porównaniu z 2015 r.) liczba dzieci w wieku 0-2 lata zmaleje o ponad 3,5 tys.**

⁵ Ibidem, s. 11.

⁶ Ibidem, s. 16.

Mapa 1. Procentowa zmiana liczby dzieci w wieku 0-2 lat w 2020 r. w porównaniu do 2015 r.

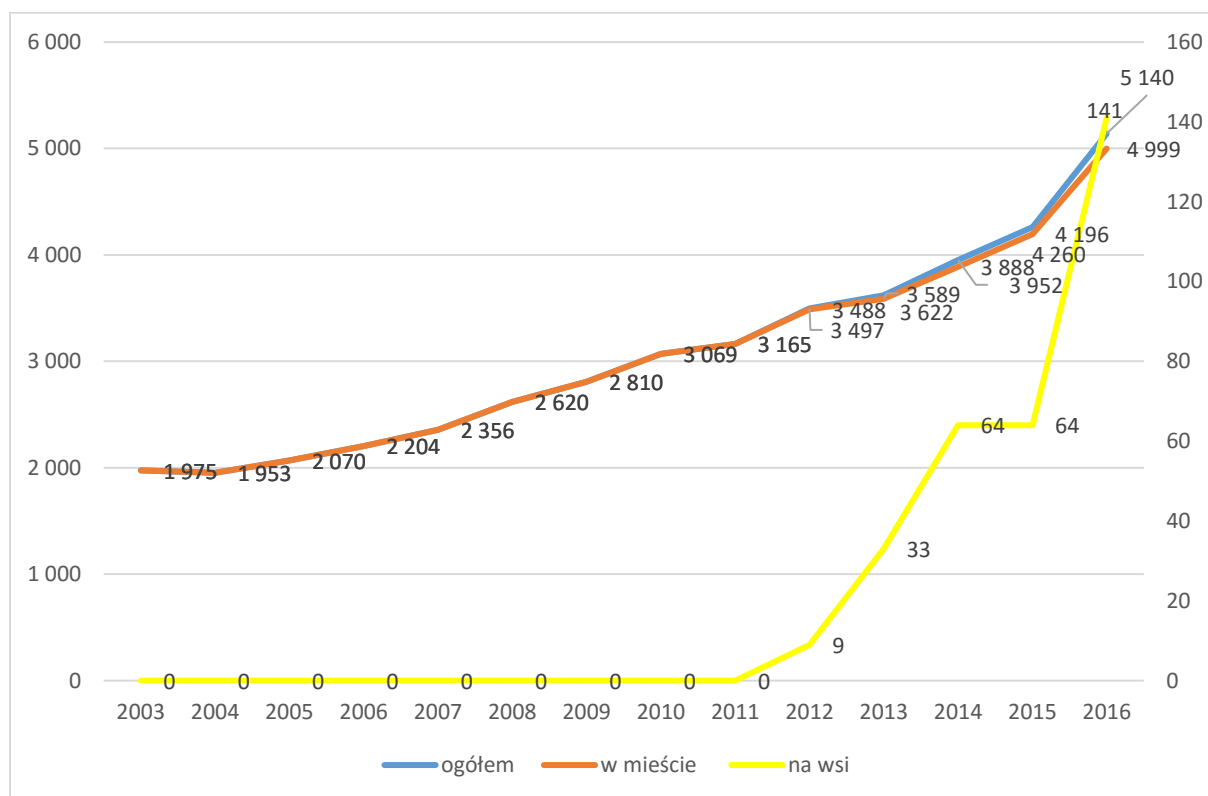

Źródło: Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego, dane przekazane 03.12.2016.

Liczba dzieci objęta opieką żłobkową

Według danych GUS, w 2016 r. w regionie łódzkim dzienną opieką instytucjonalną objętych było 5 140 dzieci, z czego 4999 w mieście, a zaledwie 141 osoby na wsi. Biorąc pod uwagę fakt, że obszary wiejskie zamieszkuje 40% najmłodszych mieszkańców naszego regionu, a tylko 1% z nich korzysta z różnych form opieki można stwierdzić, że na obszarach wiejskich istnieje poważny deficyt bazy infrastrukturalnej lub/i brak zainteresowania rodziców/opiekunów kierowaniem dzieci do żłobków. Zauważyć także należy, że liczba dzieci korzystających z opieki żłobkowej w województwie łódzkim systematycznie rośnie (por. wykres 2).

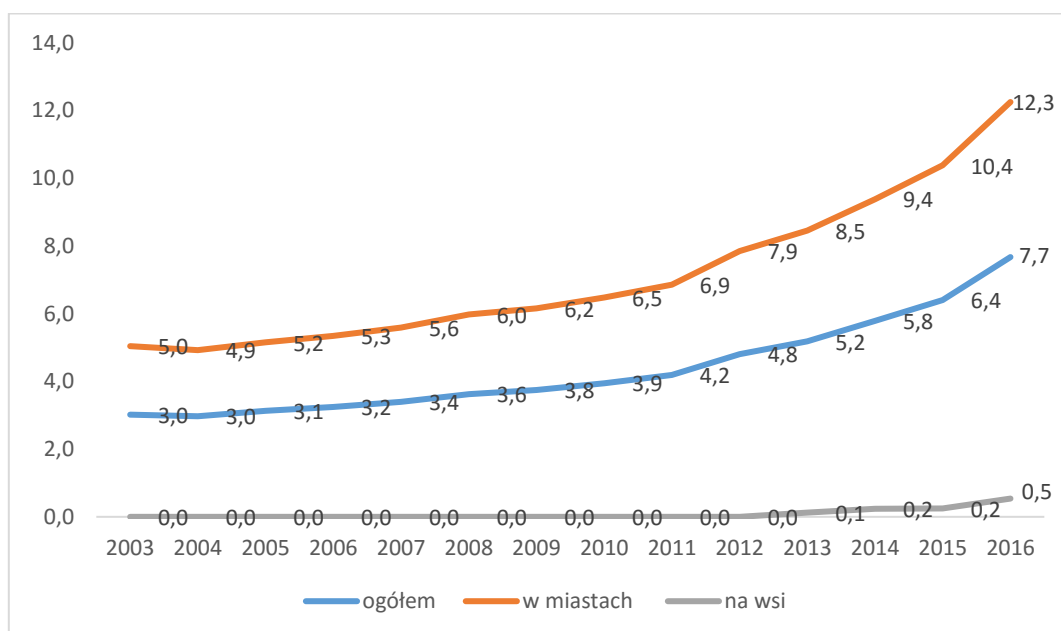
Wykres 2. Liczba dzieci objętych opieką żłobkową w województwie łódzkim w podziale na tereny miejskie i wiejskie w latach 2003-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Według danych GUS odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach⁷ w 2016 r. kształtował się na poziomie 7,7% (por. wykres 3). Można powiedzieć, że na 1 000 dzieci w wieku do 3 lat jedynie 77 korzystało z opieki żłobkowej. Ponad połowa z nich to dzieci w wieku 2 lat (por. wykres 4).

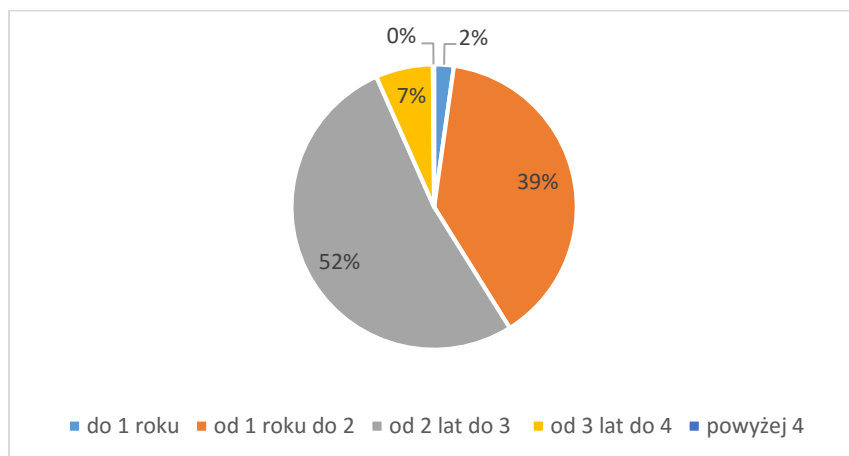
Wykres 3. Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową w województwie łódzkim w okresie 2003-2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Wykres 4. Struktura wiekowa dzieci objętych formami opieki zinstytucjonalizowanej w województwie łódzkim w 2016 r.

⁷ Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach to stosunek liczby wszystkich dzieci objętych instytucjonalnymi formami opieki dziennej do liczby dzieci w grupie wieku do 3 lat.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

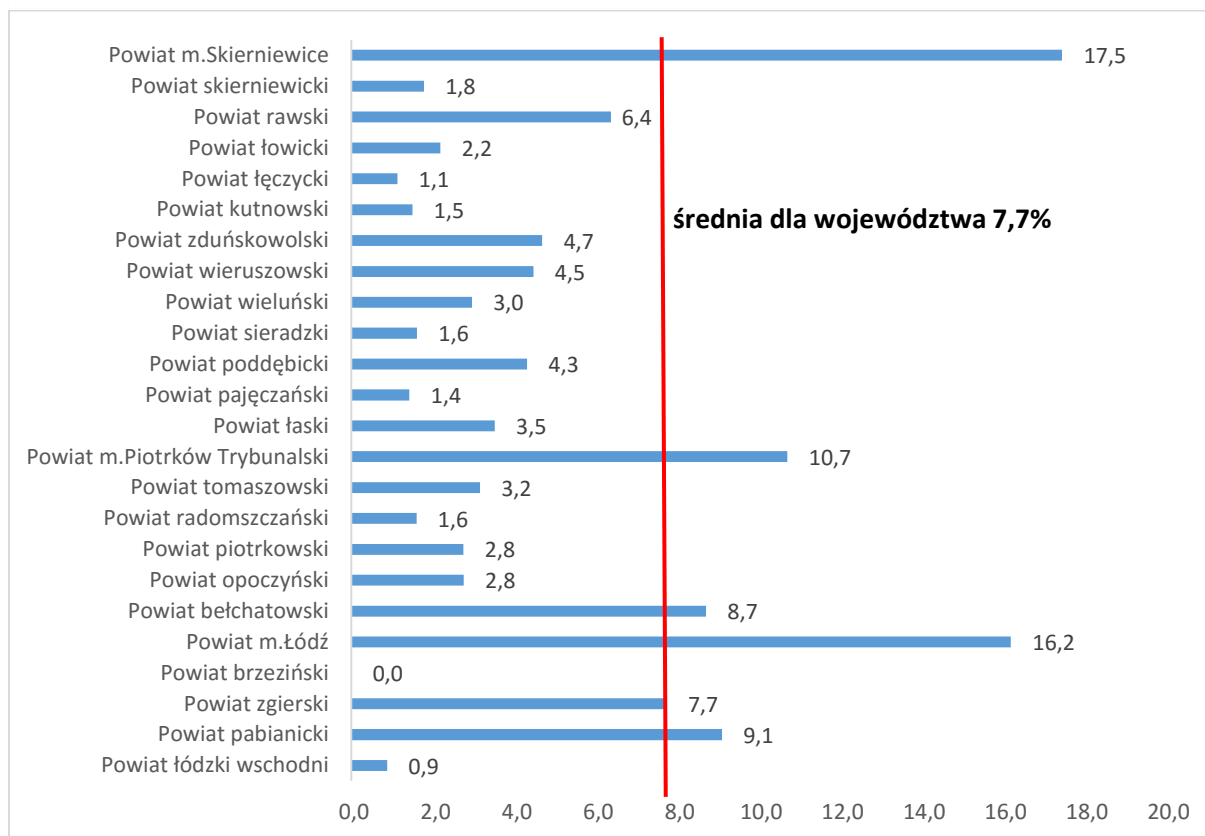
Dane w rozbiciu na powiaty przedstawia wykres 5. Wynika z niego, że **najwyższy odsetek dzieci** korzystających z różnych form dziennej opieki instytucjonalnej **występuje** w powiecie **miasto Skierniewice – 17,4%** i **miasto Łódź – 16,2%**, zaś najniższy – **w powiecie brzezińskim (0%)** i **w powiecie łódzkim wschodnim (0,9%)**. Tabela 2 przedstawia dane na poziomie gmin. Największy odsetek dzieci objętych korzystających z dziennej opieki instytucjonalnej występuje w gminie Kielczygłów (20,2%), Poświętne (17%) i w gminie miejskiej Rawa Mazowiecka (17%).

Powyższe dane ukazują dystans dzielący region łódzki i Polskę od standardów europejskich. Już w 2002 r. na szczycie Rady Europejskiej w Barcelonie przyjęto długofalowy cel objęcia 33% dzieci w wieku do lat 3 opieką żłobkową do 2010 r.⁸ Niektóre kraje UE zrealizowały powyższy cel z nadwyżką. W Danii 69% dzieci korzysta z opieki żłobkowej w wymiarze ponad 30 godzin tygodniowo. W Szwecji i Holandii – ponad połowa najmłodszych dzieci korzysta z opieki instytucjonalnej⁹.

Wykres 5. Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową w powiatach województwa łódzkiego w 2016 r.

⁸ European Council, *Presidency Conclusions*, 15-16 March 2002, s. 13.

⁹ Education, *Audiovisual and Culture Executive Agency, Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe*, 2014th Edition, s. 66.

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Znaczenie interwencji podejmowanych w ramach Działania X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3” RPO WŁ 2014-2020 dla upowszechnienia opieki żłobkowej

Od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2017 r. przeprowadzono 6 konkursów w ramach działania X.1 „Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3”. Wśród wnioskodawców zdecydowanie przeważały podmioty prywatne, a rzadziej występowały jednostki samorządu terytorialnego. W ich wyniku utworzono lub planowane jest utworzenie ponad 2000 instytucjonalnych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w formie żłobków i klubów dziecięcych oraz opiekunów dziennych.

Z powyższego wynika, że miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 współtworzone przy udziale funduszy strukturalnych posiadają znaczący udział w liczbie miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w regionie, a zatem Europejski Fundusz Społeczny wydatnie przyczynia się do rozwoju infrastruktury społecznej w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3, choć jest to niejako „produkt uboczny” aktywizacji zawodowej rodziców, będącej celem działania X.1.

Analiza przestrzenna wskazuje, że projekty związane z utworzeniem nowych miejsc opieki nad małymi dziećmi z Działania X.1. RPO WŁ koncentrują się w miastach: Piotrków Trybunalski, Łódź, Zgierz,

Pabianice, Kutno, Radomsko i sąsiadujących z nimi gminach. Całe obszary województwa, szczególnie typowo rolnicze gminy wiejskie, pozostają jednak nadal „białymi plamami”.

Wnioski

1. Liczba placówek i miejsc oferujących opiekę nad dziećmi w wieku do lat 3 systematycznie rośnie, przy znaczącym udziale funduszy europejskich, jednakże zapewnia opiekę zaledwie dla 7,7% dzieci.
2. Pomimo przewidywanego spadku liczby dzieci (o ponad 3,5 tys.) do 2020 r., liczba miejsc w żłobkach jest niewystarczająca w stosunku do liczby dzieci, na co mogą wskazywać dane dotyczące niezaspokojonego zapotrzebowania na miejsca opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 i plany inwestycyjne jednostek samorządu terytorialnego w tym zakresie.
3. Poziom „użłobkowania” regionu łódzkiego nie odbiega od średniej krajowej, natomiast odsetek dzieci objętych różnymi formami opieki instytucjonalnej w województwie i w kraju jest znacząco niższy niż w innych krajach UE.
4. Występuje duża rozbieżność pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi w zakresie opieki nad dziećmi w wieku do lat 3. Na obszarach wiejskich, zaledwie 1% dzieci do lat 3 objęta jest opieką żłobkową. Wynikać to może ze słabo rozwiniętej infrastruktury. W tym kontekście, niepokój może budzić niewielkie zainteresowanie podmiotów prywatnych i publicznych zlokalizowanych na obszarach wiejskich aplikowaniem o fundusze europejskie przeznaczone na tworzenie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. Może ono wynikać z obaw o możliwość utrzymania placówki po zakończeniu finansowania z funduszy unijnych przez co najmniej 2 lata, co w kontekście sytuacji demograficznej może stanowić wyzwanie – małe gminy wiejskie w województwie charakteryzuje populacja dzieci w wieku 0-2 lata na poziomie kilkudziesięciu osób.

Tab. 2. Dzieci objęte opieką w żłobkach (dane na dzień 31 grudnia 2016 r.)

Nazwa	dzieci w wieku do 3 lat ogółem	dzieci objęte opieką w żłobkach	odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach
	[osoba]	[osoba]	[%]
Aleksandrów	134	0	0,0
Aleksandrów Łódzki	850	72	8,5
Andrespol	403	0	0,0
Bedlno	128	0	0,0
Bełchatów - gmina miejska	1 772	299	16,9
Bełchatów - gmina wiejska	343	0	0,0
Będków	98	0	0,0
Biała	149	0	0,0
Biała Rawska	327	0	0,0
Białaczów	143	0	0,0
Bielawy	131	0	0,0
Błaszki	422	0	0,0
Bolesławiec	114	0	0,0
Bolimów	127	0	0,0
Braszewice	172	0	0,0
Brójce	226	0	0,0
Brzeziny - gmina miejska	330	0	0,0
Brzeziny - gmina wiejska	176	0	0,0
Brzeźnio	189	0	0,0
Buczek	158	0	0,0
Budziszewice	74	0	0,0
Burzenin	127	0	0,0
Chąsno	77	0	0,0
Cielądz	120	0	0,0
Czarnocin	143	0	0,0
Czarnożyły	127	0	0,0
Czastary	126	0	0,0
Czerniewice	170	0	0,0
Dalików	98	0	0,0
Daszyna	123	0	0,0
Dąbrowice	48	0	0,0
Dłutów	143	0	0,0
Dmosin	126	0	0,0
Dobroń	203	0	0,0
Dobryszyce	112	0	0,0
Domaniewice	153	0	0,0

Drużbice	146	0	0,0
Drzewica	293	0	0,0
Działoszyn	352	0	0,0
Galewice	204	0	0,0
Gidle	139	0	0,0
Głowno - gmina miejska	350	13	3,7
Głowno - gmina wiejska	142	0	0,0
Głuchów	167	20	12,0
Godzianów	86	0	0,0
Gomunice	137	0	0,0
Gorzkowice	230	0	0,0
Goszczanów	156	0	0,0
Góra Świętej Małgorzaty	111	0	0,0
Grabica	210	0	0,0
Grabów	159	0	0,0
Inowódz	104	0	0,0
Jeżów	79	0	0,0
Kamieńsk	132	0	0,0
Kielczygłów	99	20	20,2
Kiernozia	86	0	0,0
Kleszczów	252	0	0,0
Klonowa	95	0	0,0
Kluki	125	0	0,0
Kobiele Wielkie	127	0	0,0
Kocierzew Południowy	148	0	0,0
Kodrąb	119	0	0,0
Koluszki	684	0	0,0
Konopnica	103	0	0,0
Konstantynów Łódzki	480	24	5,0
Kowiesy	67	0	0,0
Krośniewice	240	0	0,0
Krzyżanów	124	0	0,0
Ksawerów	207	0	0,0
Kutno - gmina miejska	1 152	38	3,3
Kutno - gmina wiejska	220	0	0,0
Lgota Wielka	117	0	0,0
Lipce Reymontowskie	102	0	0,0
Lubochnia	253	0	0,0
Lutomiersk	232	28	12,1
Lututów	138	0	0,0
Ładzice	118	0	0,0
Łanięta	58	0	0,0
Łask	733	48	6,5
Łęczyca - gmina miejska	370	15	4,1

Łęczyca - gmina wiejska	251	0	0,0
Łęki Szlacheckie	87	0	0,0
Łowicz - gmina miejska	743	48	6,5
Łowicz - gmina wiejska	216	0	0,0
Łódź	17 496	2 834	16,2
Łubnice	103	0	0,0
Łyszkowice	181	0	0,0
Maków	204	0	0,0
Masłowice	113	0	0,0
Mniszków	149	0	0,0
Mokrsko	143	0	0,0
Moszczenica	373	32	8,6
Nieborów	286	0	0,0
Nowa Brzeźnica	100	0	0,0
Nowe Ostrowy	59	0	0,0
Nowosolna	114	0	0,0
Nowy Kawęczyn	90	0	0,0
Opoczno	970	46	4,7
Oporów	90	0	0,0
Osjaków	148	0	0,0
Ostrówek	111	0	0,0
Ozorków - gmina wiejska	186	0	0,0
Ozorków - gmina miejska	547	84	15,4
Pabianice - gmina miejska	1 654	234	14,1
Pabianice - gmina wiejska	223	0	0,0
Pajęczno	340	0	0,0
Paradyż	136	0	0,0
Parzęczew	133	0	0,0
Pątnów	180	0	0,0
Pęczniew	97	0	0,0
Piątek	133	0	0,0
Piotrków Trybunalski	2 101	225	10,7
Poddębice	430	31	7,2
Poświętne	88	15	17,0
Przedbórz	199	0	0,0
Radomsko - gmina miejska	1 113	45	4,0
Radomsko - gmina wiejska	136	0	0,0
Rawa Mazowiecka - gmina miejska	529	90	17,0
Rawa Mazowiecka - gmina wiejska	209	0	0,0
Regnów	58	0	0,0
Ręczno	108	0	0,0
Rogów	165	0	0,0
Rokiciny	178	0	0,0
Rozprza	357	0	0,0

Rusiec	145	0	0,0
Rząśnia	131	0	0,0
Rzeczyca	135	0	0,0
Rzgów	292	18	6,2
Sadkowie	169	0	0,0
Sędziejowice	183	0	0,0
Siemkowie	143	0	0,0
Sieradz - gmina miejska	1 146	54	4,7
Sieradz - gmina wiejska	292	0	0,0
Skierniewice - gmina miejska	1 541	269	17,5
Skierniewice - gmina wiejska	210	0	0,0
Skomlin	92	0	0,0
Sławno	249	0	0,0
Słupia	69	0	0,0
Sokolniki	156	0	0,0
Stryków	344	30	8,7
Strzelce	103	0	0,0
Strzelce Wielkie	112	0	0,0
Sulejów	432	31	7,2
Sulmierzyce	126	0	0,0
Szadek	218	0	0,0
Szczerców	242	0	0,0
Świnice Warckie	94	0	0,0
Tomaszów Mazowiecki - gmina miejska	1 666	105	6,3
Tomaszów Mazowiecki - gmina wiejska	313	0	0,0
Tuszyn	324	0	0,0
Ujazd	230	0	0,0
Uniejów	159	17	10,7
Warta	341	0	0,0
Wartkowice	175	0	0,0
Widawa	198	0	0,0
Wielgomłynny	137	0	0,0
Wieluń	872	63	7,2
Wieruszów	389	55	25,7
Wierzchlas	201	0	0,0
Witonia	86	0	0,0
Wodzierady	91	0	0,0
Wola Krzysztoporska	337	10	3,0
Wolbórz	243	0	0,0
Wróblew	187	0	0,0
Zadzim	153	0	0,0
Zapolice	139	0	0,0
Zduny	170	0	0,0
Zduńska Wola - gmina miejska	1 105	84	7,6

Zduńska Wola - gmina wiejska	330	0	0,0
Zelów - miasto	407	0	0,0
Zgierz - gmina miejska	1 515	143	9,4
Zgierz - gmina wiejska	350	0	0,0
Złoczew - miasto	217	0	0,0
Żarnów	182	0	0,0
Żelechlinek	102	0	0,0
Żychlin	306	0	0,0
Żytno	111	0	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL